

OTKA KUTATÁSI BESZÁMOLÓ

(Dezső Tamás)

A hároméves (2012–2015) (100277 jelzetű) OTKA *Az újasszír hadsereg rekonstrukciója: az asszír hadsereg hadjáraton (az asszír palotadomborművek és írott források alapján)* című kutatómunka alábbi összefoglalója a tervezett monográfia¹ főbb fejezeteinek témaköréhez kapcsolódó kutatásainkat, eddigi eredményeinket és a kézirat szerkezetét, valamint várható fogadtatását kísérli meg bemutatni. A három év során, az egy-egy kutatási periódusra tervezett és abszolvált tevékenységünkről az éves beszámolóknak tettünk bővebb jelentést, ezért itt az eredményeink, az alkalmazott kutatási módszereink és az elemzett forrásaink, valamint a vizsgált témakörök és a hozzájuk kapcsolódó kérdések bemutatására kívánunk hangsúlyt fektetni.

A kutatás nagyban támaszkodott az előző (2008–2011) (72927 jelzetű) OTKA kutatás eredményeire:² az újasszír kori ékírási forrásoknak és képi ábrázolásoknak ezen előző kutatás során létrehozott digitális adatbázisa a jelen kutatás során továbbfejlesztésre került, továbbá az ekkor elkészített ún. alaptérképek tették lehetővé jelen kutatás keretén belül az egyes asszír hadjáratok térképre rajzolását.

A kutatási projekt következő monografikus eredménye egy új angol nyelvű kötet lesz.³ Ez a kötet a tervezett mű első rész-kötete (*The Assyrian Army: II. The Neo-Assyrian Army on Campaign as Reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and the Cuneiform Sources, I. Recruitment, Supply, Logistics*, várható megjelenési ideje 2015 június), amelynek tematikája a következő:

1. FEJEZET: HADKIEGÉSZÍTÉS

Az újasszír hadsereg működésével kapcsolatos alapvető kérdések tisztázása a korábbi kutatásban nem történt meg. Jelen kutatásban az ékírási forrásokból felgyűjtöttük valamennyi katonatiszt nevét. Az így létrehozott proszopográfiai adatbázis alapján sikerült hozzávetőlegesen meghatározni a multietnikus birodalom hadseregében szolgáló tisztek etnikai hovatartozását, e személyek társadalmi hátterét, valamint vagyoni helyzetüket, beleértve a szolgálati birtokviszonyokat is.

2. FEJEZET: UTÁNPÓTLÁS ÉS HADTÁP

A katonai alrendszer ellátásának és utánpótlás biztosításának hatalmas feladata a teljes asszír gazdaság működésén nyomott hagyott.⁴ A távolsági kereskedelem állami ellenőrzésétől

---

¹ *The Assyrian Army: II. The Neo-Assyrian Army on Campaign as Reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and the Cuneiform Sources* – kézirat, várható megjelenés: 2015. június.

² E kutatás eredményeihez lásd Dezső Tamás két angolnyelvű monográfiáját: *The Assyrian Army: I. The Structure of the Neo-Assyrian Army as Reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and Cuneiform Sources. Vol. I: Infantry.* (Assyriologia 8/1; Antiqua et Orientalia 2). Budapest: Eötvös University Press, 2012; valamint: *The Assyrian Army: I. The Structure of the Neo-Assyrian Army as Reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and Cuneiform Sources. Vol. II: Cavalry and Chariotry.* (Assyriologia 8/2; Antiqua et Orientalia 3). Budapest: Eötvös University Press, 2012.

³ A kutatás során megjelent tudományos közlemények adatait a jegyzetekben hozzuk.

⁴ Vö. Dezső Tamás konferencia előadásával: Az asszír hadsereg gazdasági és társadalmi háttere. *XI. Magyar Ókortudományi Konferencia: Gazdaságtörténeti szekció.* Budapest, 2014. május 22.

kezdve,⁵ a stratégiai árucikkek birodalmon belüli allokációján keresztül,⁶ a lótenyésztés és ló beszerzés problematikáján át egészen az állami raktárakban és silókban végzett élelmiszer felhalmozásig számos aspektusból vizsgálható.

Jelen kutatásban különös hangsúllyal vizsgáltuk a birodalom központi adminisztrációjának fejadaglistáit, a központi területek és a tartományok gabonatermesztésére vontakozó forrásokat és az adóösszeírásokat. A vizsgálat eredményeként leírhatóvá vált a katonák ellátásának sajátos rendszere és az ellátmány összetétele mind békeidőben, mind a hadjáratok során, a hadsereg állatállományának beszerzésével, tenyésztésével és használatával kapcsolatos kérdések, valamint az asszír erődök és helyőrségek ellátásának rendszere.

3. FEJEZET: MOZGÓSÍTÁS

Ez a fejezet, már a következő tervbevett kötet (*The Assyrian Army: II. The Neo-Assyrian Army on Campaign as Reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and the Cuneiform Sources, 2. Campaigns Strategy and the Campaigns*, várható megjelenési ideje 2016 tavasz) témájába átvezető fejezet, amely azt tárgyalja, hogy a két korábbi fejezetben társadalmi és gazdasági szempontból elemzett katonai alrendszer miként mozdul meg a hadjáratra készülődve. A parancsnoki struktúra milyen szintjén születnek meg a döntések és milyen döntési mechanizmusok vezetnek el a különféle seregtestek helyi (lokális tartományi), több tartományt összefogó regionális és összbirodalmi szemléihez, valamint a hadjárat megindulásához. E folyamat során alapvető strukturális változások (magasabb egységek megszervezése, a helytartói hivatal háttérbe szorulása és a 'tábornoki' profil megjelenése stb.) mennek végbe, amelynek végén az összegyűjtött sereg hadjáratra vonul.

Ezen alfejezetekhez összegyűjtöttük az összes képi és szöveges forrást és ezek átfogó elemzéséből állítottuk fel a mozgósítás háromlépcsős modelljét.

A fentiekben említett következő kötetbe kerülnek a kutatás további fejezetei, amelyeknek előmunkálatait szintén sikerrel végeztük el:

1. HADJÁRATI STRATÉGIA ÉS MAGUK A HADJÁRATOK

A kutatás során felgyűjtöttük valamennyi asszír hadjáratra vonatkozó írásos és képi forrást, tisztáztuk a hadjáratok pontos kronológiájával kapcsolatos kérdéseket, és kísérletet tettünk a szöveges forrásokban szereplő toponímák azonosítására. Ily módon a kutatásban először vált lehetővé az egyes hadjáratok útvonalának rekonstrukciója, és a kutatási eredmények alapján

---

⁵ Vér Ádám 2012. Távolági kereskedelem az Újasszír Birodalomban. *Ókor. Folyóirat az antik kultúráról* 11/4. 3–12; Vér, Ádám 2014. Neo-Assyrian kárus in the Zagros. In: Z. Csabai (ed.), *Studies in Economic and Social History of the Ancient Near East in Memory of Péter Vargyas*. Budapest: L'Harmattan. 789–810.

⁶ Vö. Vér Ádám két konferencia előadása: Stratégiai cikkek és presztízsjavak kereskedelme az Újasszír Birodalomban. *XI. Magyar Ókortudományi Konferencia: Gazdaságtörténeti szekció*, Budapest, 2014. május 24., valamint: Iron in the Neo-Assyrian Written Sources. *Culture & Material Contacts in the Ancient Near East: Movements of People, Objects and Ideas*, Torino, 2014. december 2. Továbbá a várhatóan 2015. április folyamán megjelenő tanulmánya: A vas allokációja az Újasszír Birodalomban. In: Csabai Z. – Földi Zs. – Grill T. – Vér Á. (szerk.), *Ökonómia és ökológia: tanulmányok az ókori gazdaságtörténet és történeti földrajz köréből*. (ÓTI 3). Pécs–Budapest: L'Harmattan.

az összes újasszír kori hadjárat térképre rajzolása uralkodónkénti bontásban (összesen 7 darab térképen).⁷

2. HADREND

Ez a fejezet tartalmazza majd az asszír hadsereg vonulási rendjének (marching order) valamint csatarendjének (battle order) rekonstrukcióját. (A könyvfejezet előzményéhez lásd: Dezső Tamás 2011. Hosszú az út a győzelemig. In: Bács T. – Dezső T. – Niederreiter Z. (szerk.), *100 év után: Emlékkonferencia a Keleti Népek Ókori Története Tanszékének alapításának 100. évfordulóján*. (Antiqua et Orientalia 1). Budapest: Eötvös Kiadó. 123–138.)

3. KATONAI HÍRSZERZÉS

A hadjáratok sikerének egyik záloga a (katonai) hírszerzés sikeressége és hatékonysága volt. Korábbi előtanulmányaimra alapozva erről külön fejezet fog megemlékezni a kötetben.

(Dezső, Tamás 2014. Neo-Assyrian Military Intelligence. In: H. Neumann – R. Dittmann – S. Paulus – G. Neumann – A. Schuster-Brandis (eds.), *Krieg und Frieden im Alten Vorderasien. 52e Rencontre Assyriologique Internationale*. (Alter Orient und Altes Testament 401). Münster: Ugarit-Verlag. 221–235.)

E két kötet szerves folytatása lesz a már megjelent két angol nyelvű kötetnek és előzménye legalább további két angol nyelvű kötetnek, amelyek együttesen közelebb vihetnek minket az ókor egyik legsikeresebb katonai gépezete társadalmi, gazdasági és irányítási logikájának megértéséhez. Ez a munka az OTKA támogatása nélkül nehezen lett volna elvégezhető.

---

⁷ A Levante térségébe vezetett asszír hadjáratok részletes elemzése, és e hadjáratok mögött kitapintható gazdasági folyamatok bemutatásához lásd: Dezső Tamás 2014. Asszírok és görögök. In: Manhercz Orsolya (szerk.), *Historia critica: tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történeti Intézetéből*. Budapest: Eötvös Kiadó. 13–40; valamint Dezső, Tamás – Vér, Ádám 2013. Assyrians and Greeks: The Nature of Contacts in the 9th–7th Centuries BC. *Acta Ant. Hung.* 53. 325–359.